

**O himeră și un abuz legislativ.
Documentele clasificate în cadrul Fondului Arhivistic Național**

Cătălin BOTOȘINEANU*

Preliminarii

În numărul trecut al revistei, într-un articol despre folosirea documentelor gestionate de către Arhivele Naționale ale României (ANR)¹, am semnalat câteva probleme extrem de grave, care trenează de câteva decenii pe linia relaționării cu SRI sau cu DGIPI, serviciul secret al Ministerului de Interne². Am inventariat importante inconsistente legislative care le permit angajaților acestor structuri să oblige unele instituții să-și distrugă pur și simplu documentele clasificate: foștii coloși industriali, Consiliile județene, primăriile de municipii, regionalele CFR în cazul SRI sau structurile din subordinea Ministerului de Interne în cazul DGIPI. În baza unei hotărâri de guvern, HG 585/2002³, care

* Arhivist, AN-Iași, e-mail: catalin_botoșineanu@yahoo.com.

¹ Cătălin Botoșineanu, *Între nevoia de memorie a comunităților locale și buna administrare a instituțiilor publice. Folosirea documentelor și rolul Arhivelor Naționale ale României*, în ArchM, XII, 2020, p. 321-339.

² În momentele în care scriam aceste rânduri era generalizată, între mulți colegi arhiviști, discuția despre sesizarea penală făcută fostului președinte al SUA, Donald Trump, de către Arhivele Naționale americane pentru distrugerea unor documente. Dacă examinăm simultan actul legal al Arhivelor de peste ocean cu atitudinea noastră, când vine vorba de SRI sau DGIPI, cele două instituții care distrug sau obligă zilnic la distrugerea de documente clasificate care fac parte din FAN, ne aflăm în fața unui decalaj insurmontabil. În SUA, documentele clasificate emise de autorități nu se distrug, ca în cazul României. Se supun, înainte de preluarea în depozitele Arhivelor Naționale, unei declasificări, efectuate de către o agenție specializată, problemele întâmpinate fiind în registrul filozofiei declasificării, în bloc pentru toate genurile de documente, după 25 de ani, sau doar pentru unele categorii distincte de acte. Vezi James David, *Can we finally see those records? An update on the automatic/systematic declassification review program*, în "The American Archivist", vol. 76, nr. 2, 2013, p. 415-437.

³ Disponibil on-line: <https://www.sie.ro/pdf/legislatie/585.pdf>. În mod curios, procesele-verbale de distrugere se păstrează 10 ani după topirea documentelor (art. 78) iar, ulterior, la împlinirea termenului de păstrare a acestor procese-verbale, se solicită aprobarea selecționării lor de la structurile județene ale ANR. Este un nou prilej pentru arhiviștii ANR să contemple sau să comemoreze existența FAN-ului. Documentele se distrug cu acordul SRI sau DGIPI, în timp ce urmele existenței lor se distrug, la rândul lor, de data aceasta, doar cu acordul Arhivelor. Suntem, negreșit, în patria lui Caragiale, o țară tristă plină de umor.

încalcă pur și simplu legea Arhivelor Naționale, legea 16/1996, republicată, acești creatori de documente pot distruge actele create clasificate doar în baza unui proces-verbal de distrugere (art. 76), fără aprobarea structurilor județene ale ANR. Între aceste documente se află și unele care fac parte din Fondul Arhivistic Național (FAN), deci care dau seama de istoria comunităților și care trebuie, la un moment dat, să devină publice⁴. Semnalul nu a rămas fără ecou, astfel încât, în vara anului 2021, alături de alți colegi din țară, am trimis un memoriu în acest sens atât directorului ANR, cât și ministrului de Interne⁵.

Pentru a fi mai explicit, voi cita în întregime textul art. 66 al legii 23/17 decembrie 1971, privind apărarea secretului de stat în RSR, în vederea unei comparații a legislației documentelor produse în comunism cu aceea a anului 2002, evident din perspectiva patrimoniului arhivistic național:

Organizarea, inventarierea, expertizarea și predarea documentelor secrete de stat la fondul arhivistic se fac în conformitate cu normele privind evidența, păstrarea și folosirea Fondului arhivistic național al Republicii Socialiste România⁶.

La nivelul anului 2002, atât în legea 182 și, mai ales, în HG 585, la art. 76, alin. 1 se menționează simplu: „Informațiile clasificate ieșite din termenul de clasificare se arhivează sau se distrug”⁷. Doar informațiile secrete de stat, de nivelul strict secret de importanță deosebită se înapoiază creatorului, atunci când unitatea deținătoare dorește distrugerea lor (art. 78, alin. 1). Așadar, începând cu anul 2002, în legislația documentelor clasificate, nu vom mai găsi nicio propoziție despre Arhivele Naționale sau despre apartenența documentelor clasificate la FAN. Într-adevăr, se poate spune că am lăsat în urmă comunismul prin noua legislație, de orice inspirație ar fi aceasta.

În textul de față, voi relua problema documentelor clasificate, dar de data aceasta voi face câteva comentarii asupra acestei categorii de acte care se păs-

⁴ Pentru a avea o unitate de comparație, mă îndoiesc serios de existența, în arhiva structurilor de Poliție din Iași sau din București, a documentelor clasificate existente de la vizitele președintelui Franței, François Mitterand, din 1991, și a Papei Francisc în 2018, la Iași, sau ale celor emise de Poliția capitalei din timpul Mineriadei din iunie 1990.

⁵ Textul memoriului și răspunsul Ministerului de Interne au fost publicate în revista Arhivelor din Maramureș; vezi Klara Gușeth, *Arhivele Maramureș la împlinirea a 70 de ani (1951-2021). Fragmente din ultimii 15 ani de activitate*, în „Revista Arhivei Maramureșene”, XIV, nr. 14, 2021, p. 85-90; disponibil on-line: <https://biblioteca-digitala.ro/?volum=9509-revista-arhivei-maramuresene--14-2021>.

⁶ Legea 23/17 decembrie 1971, privind apărarea secretului de stat în RSR, disponibil on-line: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/270>.

⁷ Este demn de comparat respectarea spiritului și textului legii 23/17 decembrie 1971, de către legiuitorul comunist, și improvizația la care se recurge în textul din HG 585/2002. Pentru a descrie ideea de prelucrare arhivistică, în ultimul normativ s-a folosit barbarismul „se arhivează”, care nu desemnează nicio operațiune arhivistică. S-a apelat la o formulă populară, fără nicio susținere legală. Acest termen este o pur și simplu o invenție, documentele se înregistrează, se ordonează, se inventariază, se predau la depozitul de arhivă, se păstrează, se selecționează, se folosesc etc. Se „arhivează” doar dacă ești un amator al domeniului arhivistic.

trează deja în cadrul fondurilor de arhivă ale ANR⁸. Unele dosare sunt semnalate ca atare în inventare, în altele actele clasificate pot apărea incidental. Este vorba despre o arhivă produsă în perioada 1918-1989. Deci, în cauză intră documente gestionate de către arhiviștii Arhivelor Naționale, dar a căror competență în evidența și folosirea lor este serios pusă la îndoială de către DGIPI, mai ales în ultimul timp. Voi încerca să propun o explicație alternativă filosofiei actuale asupra actelor clasificate și să explic pericolul existent în acest moment asupra FAN, pornind de la câteva precedente legislative din anul 2015 și 2019⁹, care au condus la declasificări ale unor categorii de documente. Mai pe scurt, documentele clasificate existente în cadrul fondurilor deținute de către ANR, unele deja publicate, cele mai multe dintre acestea fiind în circuitul public, riscă să fie scoase din cercetare și supuse pilotajului structurilor județene ale DGIPI. Gestionând arhivele emise de instituții ale puterii, controlezi, în mod evident, trecutul¹⁰. Curios rămâne modul în care, într-un regim democratic, un serviciu secret își propune să instituie propriul control față de documente asupra cărora nu are drepturi de proprietate și nici de deținere legală.

O legislație concurentă legii Arhivelor Naționale, nr. 16/1996, republicată, interpretată agresiv de către unele organisme instituționale, a redus considerabil atribuțiile singurei instituții de reglementare și control în domeniul patrimoniului arhivistic din România. Oricum și această pretenție trebuie serios amendată, întrucât mult prea multe sectoare de activitate, cum ar fi cele de apărare, siguranță națională, film sau externe nu sunt supuse niciunei coordonări arhivistice. Nu doar instituțiile din domeniul actelor clasificate pun serios la îndoială rolul Arhivelor Naționale. Inclusiv pe linia stării civile, instituția abilitată din Ministerul de Interne, DEPABD, solicită imperativ să se aplice legea specială în acest domeniu chiar și asupra registrelor preluate, după 100 de ani de la crearea lor, de către ANR¹¹. Nimeni nu poate cerceta actele de stare civilă care au împlinit termenul de predare la Arhivele Naționale, dar care, din varii motive, rămân în gestiunea unității administrativ-teritoriale. Este un subiect care atinge și tabloul mai amplu al dreptului la informare al cetățenilor, garantat de art. 31 din Constituția României, dar și nivelul precar din societatea românească al culturii informației.

Sunt obligat să adaug că nu cunosc poziția oficială a ANR în acest caz, la memoriul precedent neexistând un răspuns oficial. La fel, și în cazul actelor

⁸ Subiectul este unul care intersectează și alte ministere, cum sunt cele de Externe și al Apărării. În aceste cazuri, cei care cercetează în sălile lor de studiu au remarcat existența unor documente date în cercetare, în urma unor declasificări. Care este ponderea acestora, cine a stabilit declasificarea, pe baza căror criterii? – sunt întrebări la care nu am răspuns.

⁹ Legea 53/20 martie 2019, privind unele măsuri pentru studierea istoriei comunității evreiești din România, și HG 866/14 oct. 2015 privind declasificarea sau trecerea la o altă clasă ori alt nivel de clasificare a unor categorii de informații referitoare la activitatea Ministerului de Interne.

¹⁰ Terry Cook, Joan M. Schwartz, *Archives, records, and power: The making of Modern Memory*, în „Archival Science”, nr. 2/2002, p. 1-19.

¹¹ Direcția de Evidență a Persoanei și Administrarea Bazelor de Date este instituția care asigură coordonarea direcțiilor locale, din subordinea primăriilor, și a celor județene, din subordinea consiliilor județene.

legislative menționate, care au declassificat unele categorii de documente, nu am avut acces la punctul de vedere emis de către ANR. Deci, textul de față implică doar propria-mi responsabilitate, eventualele erori de interpretare îmi aparțin în totalitate. Inclusiv eventualele rumori ale instituțiilor pe care le acuz în mod direct și public, de ceva vreme, de distrugerea unor documente care fac parte din FAN, am speranța că nu vor periclita, în vreun fel, imaginea și credibilitatea instituției unde lucrez. Am încercat să radiografiez propriile scăderi instituționale, din perspectiva cadrului legal în vigoare și mai ales a practicilor organismelor statului român care se ocupă de documentele clasificate și de cele istorice. Încerc să denunț, în termeni cât mai tari, absurdul situației create de pedalea pe textul atât de imprecis al normativelor în vigoare și să semnalizez victimele colaterale ale aplicării textului legal doar în „litera” sa, anume documentele clasificate din cadrul Fondului Arhivistic Național. Tonul polemic devine, în aceste condiții, unul implicit și de neevitat.

În paginile de față, îmi propun să trec în revistă evoluția legislației documentelor clasificate din ultimele două decenii, să explic riscurile asupra documentelor din FAN și implicațiile asupra Arhivelor Naționale. În acest moment, nu există nicio dezbateră publică pe seama acestui subiect, doar dialogul la nivel managerial sau unele măsuri administrative stabilind eșantioanele reperabile pe fundal, într-un mod totuși destul de semi-clandestin. Din punctul meu de vedere, problema documentelor clasificate care fac parte din FAN nu este doar o chestiune a arbitrarului unor ofițeri DGIPI sau SRI¹², mai mult sau mai puțin pregătiți profesional în domeniul documentelor istorice, fie ele și clasificate, sau a platitudinilor unora dintre șefii județeni ori chiar centrali din ANR¹³. La fel, am încetat să mai cred în dialogul purtat doar la vârful instituțiilor. Este o realitate care afectează întreaga societate și pune în discuție serios dreptul la memorie al comunităților locale.

Documentele clasificate

Prin această sintagmă, în temeiul art. 15 din legea 182/2002, se disting documentele secrete de serviciu și cele din categoria secretelor de stat, de nivelul secret, strict secret (SS) și strict secret de importanță deosebită (SSID). Și înainte de 2002 erau astfel de documente, inclusiv anterior anilor 1989¹⁴ sau

¹² Pot înțelege limitele în care un ofițer al unei instituții militarizate își desfășoară activitatea, mai greu însă pot pricepe rațiunile pe baza cărora acesta aplică valorile lui unor civili, ba chiar este nedumerit de „lipsa de ascultare a ordinelor” din partea acestora.

¹³ Astăzi, mereu deplânsa precaritate instituțională a Arhivelor Naționale perpetuează de fapt degringolada în care instituția a intrat odată cu perioada postdecembristă. Statutul incert al instituției, efectiv eliminată din orice discuție despre patrimoniul cultural în România ultimelor trei decenii, a fost asumat la pachet cu lipsa de orizont profesional al arhivistului, mai mereu văzut ca o anexă a istoricului.

¹⁴ Baza legală era reprezentată de HCM nr. 19/14 ianuarie 1972, privind unele măsuri în legătură cu apărarea secretului de stat, disponibil on-line: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/298>, și legea 23/17 decembrie 1971, privind apărarea secretului de stat în RSR, disponibil on-line: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/270>.

1945 instituțiile au creat acte clasificate sau confidențiale. În sensul HCM 19/1972, documentele clasificate se organizau separat în dosare față de cele neclasificate. Cu toate acestea, în multe cazuri din perioada comunistă, în dosarele care au ajuns în depozitele ANR, aceste documente nu erau constituite în unități de păstrare distincte, clasificate, ci erau depuse în unele specifice problematicei aferente. Așa au intrat în depozitele ANR sau, recent, în cele ale CNSAS, în acest mod s-au dat în cercetare, au fost publicate sau au fost afișate pe site-ul oficial al instituțiilor. Marcajul de clasificare nu a constituit un impediment, dreptul la informare fiind considerat superior, cu atât mai mult cu cât conținutul nu mai reprezenta o amenințare la adresa siguranței naționale. Erau documentele emise de instituțiile unor dictaturi, fie antonesciană, fie comunistă.

Nici înainte de 1989, nici după anul 2002, instituțiile abilitate nu au stabilit un termen al declasificării documentelor, lăsând creatorilor sau noilor deținători să stabilească pentru fiecare act în parte condițiile de posibilitate. Cel puțin în perioada comunistă, era prevăzută apartenența unor documente clasificate la FAN, deci și posibilitatea predării către fostele Arhive ale Statului¹⁵. Dar, chiar și atunci când au făcut-o, în HG 585/2002, au eșuat în formule extrem de imprecise, în cuprinderea normativului existând contradicții flagrante pe acest subiect¹⁶. Ca în multe alte regulamente sau ordine ale Poliției, pe linia gestiunii și evidenței documentelor¹⁷, lipsa unei supervizări arhivistice, cum se produce de altfel peste tot în lumea civilizată, a condus la lipsa de limpezime și coerență a unor formulări. La art. 12 din HG 585/2002, au fost stabilite unele termene de clasificare orien-

¹⁵ Nu trebuie privit textul legii comuniste în afara practicilor sistemului, unul extrem de arbitrar și adaptat fiecărui context în parte. Nici după 1990 nu este cazul să luăm în calcul „deschiderea” pe care o motivează unii așa-zii istorici, autori de „istorii secrete” a orice, care s-au documentat în depozitele de arhivă ale Armatei, SRI sau Ministerului de Interne. Acești istorici căpușează astăzi catedrele unor imposturi instituționale, care poartă un titlu obligatoriu de „Academie” a structurilor de forță ale statului român.

¹⁶ De exemplu, la art. 76 este prevăzută de HG 585 situația „ieșirii din termenul de clasificare” a unui document. În mod evident, conform normativului, documentul se distruge. Numai că același HG prevede menționarea dosarelor clasificate în nomenclatoare arhivistice, unde li se stabilesc termene de păstrare. Cele două termene, de clasificare și de păstrare, sunt folosite, în textul HG-ului, într-un mod prețios și superficial, mimând cunoașterea realităților din spatele acestora, fără a exista nicio corespondență între acestea.

¹⁷ Ordine ale Ministrului de Interne care adăugă și completează legea 16/1996, republicată, au devenit deja o tradiție consolidată în cadrul Ministerului, în domeniul care privește evidența și înregistrarea documentelor. Ultimul exemplu este reprezentat de OMAI 118/2021 privind redactarea și gestionarea documentelor neclasificate, publicat în MOF 850/2021, care înlocuiește vechile Instrucțiuni 1000/2005. În continuare, specialiștii evidenței actelor din Minister nu reușesc să priceapă diferența dintre cota arhivistică a unui dosar și indicativul conform nomenclatorului, nu înțeleg mai nimic despre evidența preconstituitelor, care trebuie „înregistrate în fiecare an”, și persistă în aceeași eroare de a „scădea” corespondența la finalul anului în registrele de intrare-ieșire. Această ultimă operațiune arată o gravă și intolerabilă necunoaștere a rolului unui registru de intrare-ieșire, care nu poate suplini un inventar. Am scris, în trecut, despre neconcordanțele vechilor Instrucțiuni 1000, reluate iarăși în Ordinul din 2021: Cătălin Botoșineanu, *Instrumente de înregistrare și evidență în structurile MAI. Aspecte practice*, în „Acta Bacovensia”, Bacău, VIII, 2013, p. 545-553.

tative, sau cel puțin așa se poate întrevădea, întrucât formula „până la” 100 de ani, pentru SSID, sau „până la” 50 de ani pentru SS, termene în care aceste acte rămân clasificate, lasă doar hazardul și contextul instituțional să decidă. În pofida oricărei logici sau a oricărui principiu de drept, acest „până la” înseamnă de fapt, mai ales, și „după”. Un document strict secret, din 1950, al Ministerului de Interne, dacă nu a fost încă declassificat, în anul 2022 este considerat de autoritățile competente la același nivel de secretizare, deci după 72 de ani de la crearea lui, deși prevederea așa-zis legală îl considera clasificat doar în interiorul termenului de 50 de ani. Într-o astfel de lege, fundamentală pentru documentele statului român, aproximări de genul „până la”, în lipsa unei expunerii de motive¹⁸ sau a unor lămuriri suplimentare, este de natură să ostilizeze inutil instituțiile implicate în crearea, gestiunea sau folosirea documentelor.

În același context, trebuie să menționez un alt principiu arbitrar, de fapt o altă impostură a unor „specialiști”, îngăduită timp de câteva decenii. Este chestiunea lipsei de concordanță între termenele de păstrare, prevăzute în nomenclatoarele arhivistice, și cele ale termenelor de clasificare sau de distrugere din HG 585/2002. Dacă asupra termenelor de clasificare am văzut că era prevăzută cât de cât o mențiune, fie și imprecisă de genul „până la”, pentru distrugerea documentelor este lăsat să funcționeze ceva ubicuu, între profilul unui angajat și contextele instituționale sau istorice, pe care acesta le stabilește drept depășite iar actele clasificate drept „perimate”. Deci, un document strict secret, care poate rămâne clasificat timp de până la 50 de ani, poate fi distrus după 10 ani, dacă o cer circumstanțele, deși termenul său de păstrare din nomenclator este de 15 ani. Un conflict între două legi, care conduce la existența a două lumi paralele, cea ordonată de Arhive și cea vegheată de SRI sau DGIPI. Este o greșală să abordezi atât de autonom și de separat categorii de documente produse în statul român, cu atât mai mult cu atât instituțiile care le produc au fost și încă sunt atât de interconectate din perspectiva FAN. Problema intervine atunci când cele din urmă au constatat că spațiul lor vital a ajuns insuficient și, astfel, devin interesate de documentele din FAN, din depozitele ANR sau ale altor creatori.

În teorie avem un termen de păstrare a documentelor clasificate, prevăzut în nomenclatoarele arhivistice, în baza art. 61, alin. 3 din HG 585. Instrumentul de lucru se aprobă de către structurile județene ale Arhivelor Naționale, deci în principiu ar trebui să știm, la nivelul instituțiilor publice, ponderea documentelor clasificate și dacă acestea sunt inventariate. În practică este o opacitate din partea acestor instituții, care declară implacabil că aceste acte „aparțin SRI sau DGIPI”, deci implicarea Arhivelor nu este permisă¹⁹. Totuși, plecând de la

¹⁸ Nu știm ce intenții a avut legiuitorul, nu știm căror instituții se adresează, dacă textul legii se aplică și retroactiv, deși un astfel de principiu de drept se aplică doar legii penale, în general nu există un punct de vedere oficial care să justifice necesitatea noilor reglementări. Bănuim doar contextul și premisele, dar acestea nu ajută prea mult discuția privind aria de cuprindere a unei legi.

¹⁹ Dacă dorim să facem un test, vă recomand să verificați nomenclatoarele Consiliilor Județene sau ale Prefecturilor pentru a vedea genurile de documente clasificate menționate. Am

cadrul legal în vigoare, așa de imperfect și de anti-FAN, cred că e timpul să avem o estimare la nivelul României. Întrebări din registrul: care este ponderea documentelor clasificate în cadrul arhivelor instituțiilor publice, care a fost în anul 1970, în 2000 sau în anul 2020? Cât la sută au fost declassificate? Ce procent au fost distruse? Sau ce instrumente de evidență sunt? Vor fi adresate fie Ministerului de Interne, fie SRI-ului. Cred că nu este așa departe momentul când un parlamentar român va interpela ministrul de Interne sau directorul SRI asupra proporțiilor acestui domeniu, atât de difuz oferit cunoașterii publice²⁰. Comunitatea cercetătorilor, a istoricilor perioadei comuniste, a arhiviștilor și, în general, societatea au dreptul la această informație.

În perioada comunistă, autoritățile au încercat să protejeze documentele clasificate, după cum am văzut, acestea făcând parte din „Fondul arhivistic național al RSR”. Când au considerat că nu trebuie cercetate, le-au scos din circuitul public și le-au izolat în fondurile secrete²¹. Aduag, în plus, faptul că doar marcajele de clasificare mai constituie un „prilej de alertă” pentru angajații care dau dovadă de acribie, în timp ce conținutul – de exemplu, amploarea culturilor de soia în câmpia Moldovei, hărțile militare din anii '60 sau informările adresate prefectului județului în timpul Pogromului de la Iași – este unul care nu aduce atingere siguranței naționale.

Din păcate, având drept mobil această imprecizie legislativă, s-au sesizat autoritățile competente, SRI și DGIPI, imediat după anii 2000, și au început să distrugă toate documentele clasificate care le-au ieșit în cale²². O întrebare legitimă este cea legată de rolul angajaților ANR: unde erau managerii și arhiviștii instituției? Pot oferi un răspuns, evident incomplet. Cred că erau trimiși să rezolve cereri și să se ocupe de statele de plată ale foștilor coloși industriali, care timp de două decenii, tot după anul 2002 (oare a fost o coincidență?), au blocat prin suprasolicitare instituția Arhivelor Naționale²³. La fel de firesc, documentele din celebrele BDS-uri ale coloșilor industriali (Birourile documente clasificate) au căzut în sarcina specialiștilor din structurile amintite. Îmi permit să formulez o constatare tristă: documentele istorice au fost „prelucrate” de ofițerii de intelligence, în timp ce arhiviștilor le-au fost lăsate statele de plată și celelalte documente cu valoare practică.

verificat, în timpul unor controale, arhiva acestor instituții din Iași, fiindu-mi refuzat accesul la orice evidență a acestor documente, motivându-mi-se că nu există acceptul SRI și, respectiv, DGIPI.

²⁰ Sau, de ce nu, un judecător va judeca o plângere penală la adresa celor care se fac răspunzători de distrugerea, cu bună știință, a Fondului Arhivistic Național.

²¹ Paula Ivan, *Crearea fondului de arhivă specială la Arhivele din Cluj. Premize și consecințe*, în „Anuarul Arhivelor Mureșene”, IV, 2015, p. 61-69.

²² Vezi cazul distrugerii documentelor clasificate la Primăria Cluj în Livia Ardelean, *Probleme legate de crearea Fondului Arhivistic Național și problema distrugerii parțiale a arhivelor în secolul XX*, în „Anuarul Arhivelor Mureșene”, IV, 2015, p. 96-106.

²³ Legea 358/2002 obliga Arhivele Naționale să preia de la fostele societăți lichidate statele de plată. Până la momentul 2013, odată cu apariția operatorilor privați de servicii arhivistice, ca urmare a unor modificări la legea 16/1996, Arhivele Naționale au fost sufocate de notificări și procese privind preluarea actelor cu valoare practică.

Contextul este mai grav decât pare la prima vedere, trecând doar simplist în revistă cadrul legislativ. Prin lipsa stabilirii, în mod expres, a unui număr de ani în interiorul căruia documentele rămân clasificate și, ulterior, dacă distrugerea lor se realizează în baza termenului de păstrare, se deschide ușor și sigur calea abuzurilor SRI sau DGIPI. Oricând, actele clasificate, indiferent de perioadă²⁴, pot constitui pentru deținător obiectul unei sancțiuni în urma constatării unor incidente de securitate. În acest context, mă întreb retoric, precum creatorii documentelor clasificate, cumva caționându-i: de ce să nu le distrugem? Avem și baza legală, scăpăm și de complicații²⁵. Este totuși inadmisibil ca un creator și deținător al documentelor, deci un proprietar în sens juridic, să fie obligat la distrugerea propriului bun de către un observator extern, fie și cu atribuții în verificarea acelor mărturii. În mod pervers, s-a produs și o delegitimare a responsabilității creatorilor de documente asupra propriilor arhive. De fapt, în subtext, trebuie citit dreptul de proprietar suprem al serviciilor, cel a Armatei, DGIPI sau SRI, asupra unor documente clasificate. De care dispun în consecință, prin distrugere sau preluare. Ultimul caz este ilustrat de dosarele foștilor deținuți politici, preluate de către SRI de la Penitenciare, și cele ale combinatelor de utilaj greu, rechiziționate de serviciul secret al Ministerului Apărării.

Reamintesc faptul că, astăzi, documente clasificate ale unor structuri de jandarmi sau poliție din anii '30 sau '40 ai secolului al XX-lea nu se dau în cercetare în unele săli de studiu ale ANR pentru motivul că sunt clasificate, afectând astfel siguranța națională (sic!). În alte arhive județene, se cercetează fără probleme. Lipsa, în interiorul aceleași instituții, a unei perspective unitare asupra acestor categorii de documente dezarmează pe orice observator din exterior. Își poate forma o imagine, cred, orice cercetător de bună credință asupra nivelului de ingerințe, operate de către ofițerii SRI și DGIPI, asupra creatorilor simpli de documente clasificate, dacă acest pilotaj se realizează asupra angajaților din Arhivele Naționale, prezumați specialiști ai evidenței și folosirii documentelor.

Pe teritoriul României și, implicit, în depozitele Arhivelor Naționale ale României, s-au produs documente clasificate și înainte de anul 2002, anul când s-a legiferat consistent pe această temă. Legea 182 și HG 595, din acel an, au

²⁴ Nu pot, în acest context, să nu ofer public detalii despre o scenă la care am fost supus, în perioada mandatului de director al Arhivelor din Iași, când o hartă emisă de autoritățile imperiale pentru Bucovina, din 1898, și pe care era marcajul secret, a fost subiectul unei mici anchete pe seama unui presupus incident de securitate! Nici mai mult nici mai puțin, eram sfătuit să solicit creatorului, Împăratul austro-ungar (sic!), să declassifice documentul. La aceleași timorări și hărțuiri am fost supus și atunci când am dat în cercetare documentele clasificate din fondul Prefecturii Iași pentru Al Doilea Război Mondial. Mareșalul Ion Antonescu nu le declassificase și, evident, temuta „siguranță națională” era invocată pentru a motiva păstrarea lor în afara cercetării publice.

²⁵ Recomand, celor care nu mă cred, să solicite deținătorilor actuali ai arhivelor foștilor coloși industriali, Consiliilor județene, primăriilor de municipiu, structurilor regionale ale CFR sau Prefecturilor județene să prezinte public inventarele documentelor clasificate sau ale celor deja distruse. După peste un deceniu de lucrat în instituția Arhivelor, am realizat că unele fapte sunt ușor de ignorat de atenția publică pentru că sunt „prea grave pentru a crede că s-au întâmplat cu adevărat”.

normat domeniul documentelor clasificate create de instituțiile din România. Contextul era cel al procesului de aderare a României la NATO și UE, fiind necesari pași legislativi în multiple domenii. Cele două acte normative, în vigoare și astăzi, jalonează două decenii de existență a documentelor clasificate.

În momentul intrării în uz, nu și-a pus nimeni problema unui potențial conflict cu legislația din domeniul arhivelor. Deși, cum am văzut, în perioada comunistă actele clasificate nu erau scoase din arealul FAN. În al doilea rând, România, fiind la începutul sistemului legislativ democratic, a trecut ușor cu vederea faptul că aceste acte legislative au „adăugat” și modificat anumite prevederi din legea 16/1996. Există, deci, un conflict între două legi, în care o hotărâre de guvern în domeniul actelor clasificate modifică sensul unei legi²⁶. Avem, în consecință, o încălcare a principiului ierarhiei actelor legislative, domeniul arhivelor fiind reglementat la nivelul unei legi organice. Cel mai important era articolul care lasă distrugerea documentelor clasificate la latitudinea creatorului și, implicit, la discreția structurilor de securitate și a serviciului secret din MAI. Atunci, nu și-a pus nimeni aceste probleme.

Documentele clasificate din FAN

Timp de două decenii de la adoptarea acestor normative s-a constatat un incredibil amatorism în acest domeniu, în ciuda tuturor opiniilor care maschează adevăratele realități. Grav este faptul că HG 585 și legea 182, din anul 2002, au produs efecte și asupra documentelor din FAN, existente în depozitele Arhivelor Naționale. În ultimii doi ani, am asistat, în sensul HG 585, la solicitări ale DGIPI, prin care ni se solicita liste de fonduri arhivistice, dosare și acte clasificate existente în depozitele Arhivelor. Tonul era unul destul de imperativ și ignora faptul că legislația invocată nu putea produce efecte retroactive. Nu le-a răspuns nimeni, iar Structura de securitate de la București a intermediat aceste circulare, sperând probabil, ca și noi de altfel, că ai noștri colegi din DGIPI vor realiza eroarea. Din păcate, lucrurile nu s-au oprit aici, cavalcada hărțuirilor a continuat și s-a agravat.

Nici mai mult nici mai puțin, în anul 2021 și la începutul anului 2022, structurile DGIPI au controlat Arhivele județene, au constatat incidente de securitate în cazul folosirii unor documente clasificate. În general, au oferit un mesaj destul de clar, înțeles parțial de mulți dintre arhiviști. Mesajul este acela al încetării atribuțiilor Arhivelor Naționale asupra documentelor clasificate din FAN, indiferent de perioada sau instituția care le-a creat, și intrarea acestor categorii de acte în aria de cuprinderea HG 585/2002. Să nu ne mințim inutil. Cei din Arhivele Naționale știm cazul unor servicii județene unde depozitele au fost ridicate la nivelul unor zone de securitate din clasa a I-a sau a II-a, iar arhi-

²⁶ Un articol util pe aceeași temă la Mihai Georgiță, *Scurte considerații privind raportul dintre legislația informațiilor clasificate și prelucrarea/folosirea documentelor din Fondul Arhivistice Național*, în „Anuarul Arhivelor Mureșene”, seria nouă, nr. IV (VIII), 2015, p. 44-57.

viștilor care nu aveau acces la documente clasificate de nivelul secrete de stat li s-a interzis accesul în depozitele respective²⁷.

Documentele deținute de Arhivele Naționale au fost preluate de la creatorii de documente în ultimele două secole, în virtutea legilor în baza cărora a funcționat instituția. După 20 de ani de la adoptarea acestui cadru legal, se poate lesne constata existența unei viziuni arbitrare și neunitare asupra caracterului documentelor clasificate, mai ales asupra celor care fac parte din FAN. În diferite contexte temporale, în ultimele două decenii, s-au luat măsuri privind declasificarea unor astfel de documente, în timp ce altele au fost date în cercetare fără restricții. Astăzi, asupra tuturor categoriilor de documente care poartă marcaje de clasificare, indiferent dacă au fost deja cercetate sau publicate, DGIPI dorește să propună măsuri privind limitarea și condiționarea accesului.

Or, din punctul meu de vedere, acest lucru jignește profund istoria de 190 de ani a Arhivelor Naționale. La aproape două secole de la înființarea instituției care păstrează documentele istorice ale acestei țări, în anul 2022, o instituție în afara oricărei preocupări arhivistice sau istorice, excluzând orice dezbateri publice, mă refer la DGIPI, dorește să modifice arhitectura documentelor cu valoare istorică. Fie și numai din orgoliu profesional, acest lucru trebuie să întâmpine o opoziție dură. Actele clasificate, emise în trecut de un creator oarecare și deținute astăzi de Arhivele Naționale, sunt pur și simplu asumate drept proprietatea serviciului secret al Ministerului de Interne. Nu doar infantilizarea arhiviștilor, prin acreditarea ideii că domeniul actelor clasificate nu se află în competența lor, ci al ofițerilor, este lucrul cel mai grav pe care îl au în vedere noile măsuri. Din punctul de vedere al unei societăți democratice, este evident faptul că o instituție a puterii alocă, în mod exclusiv, o valoare unică unor arhive pe care nu le-a creat, nu le deține și nu le gestionează. Le oferă o importanță în afara contextului în care au fost create, deținute sau, ulterior, folosite.

Aceste fonduri sunt deținute de Arhivele Naționale în virtutea faptului că, timp de 190 de ani, statul român a mandatat instituția noastră cu preluarea și păstrarea FAN. Suntem singura instituție de reglementare și control în acest domeniu, similară instituțiilor de profil din toate țările lumii, cu specialiști care duc mai departe o tradiție de zeci de decenii și care însumează norme, legi, regulamente sau proceduri despre înregistrarea, evidența, păstrarea, utilizarea sau condițiile de accesibilitate asupra documentelor istorice. Cadrul legal în vigoare, legea 16/1996, republicată în 2014, stipulează expres faptul că, după 30 de ani de zile de la crearea lor, documentele care fac parte din FAN sunt preluate de către ANR²⁸. În timpul valorii administrative a acestor documente, pe perioada

²⁷Având în vedere gravitatea acestor aspecte, alături de alți colegi din arhivele județene Iași, Cluj, Maramureș și Harghita am semnalat într-un memoriu către directorul ANR chestiunile problematice. Voi relua, în paginile de față, unele dintre argumentele folosite în acest memoriu.

²⁸În legea de organizare a Arhivelor Statului din 1925 și în Decretul 472/1971 era prevăzut acest termen. Deși inclusiv legea 16/1996 prevedea expres aceeași durată de 30 de ani, după care documentele intrau în circuitul public, se pare că la sugestia fostului director al Arhivelor din anii '90, istoricul Ioan Scurtu, s-au introdus niște excepții, stipulate în anexa 6 a noii legi. Astfel, chiar dacă

existenței în depozitele creatorului, ele se supun normelor legale în vigoare, inclusiv pe linia documentelor clasificate. După preluare, documentele capătă o valoare strict istorică, doar specialiștii ANR putând dispune măsuri privind evidența, gestiunea sau folosirea acestora.

Anexa 6 la legea 16/1996, republicată, așa de anacronică cum este, și recomandările sau directivele europene pentru accesul la documentele din arhivele publice stau la baza stabilirii criteriilor după care se dau în cercetare documentele cu valoare istorică. Statul român, prin serviciile județene ale ANR, devine proprietar al acestor documente, care fac parte integrantă din memoria publică a comunităților. Scopul prioritar al preluării acestora este cel al valorificării și integrării în circuitul public. România este parte integrantă a organismelor europene/internaționale și în domeniul cooperării arhivistice. Din acest motiv, după anul 2007, legislației românești i s-au adăugat standarde, recomandări și directive europene. Astăzi, aceste normative sunt parte integrantă din funcționarea instituției ANR. A limita orice discuție doar la prevederile HG 585/2002, premeditând cu bună știință ignorarea cadrului legal în vigoare, cel național și cel european, este pur și simplu o dovadă de rea credință²⁹.

Sute de volume de documente publicate în România, dar și la edituri internaționale au incluse în cuprinsul lor mii de astfel de documente, clasificate de către creatorii lor. A le reevalua astăzi, stabilindu-le din nou un nivel de secretizare, cred că este doar o supra-interpretare a legislației existente. Este, și sper să nu văd doar eu acest lucru, doar o neînțelegere a caracterului istoric al acestor documente și a limitelor în care se poate desfășura coordonarea DGIPI asupra actelor clasificate emise de către ANR. Asupra celor deținute se dispun măsuri doar de către specialiștii din ANR, atâta câți mai sunt.

Și alte instituții păstrătoare de arhivă, CNSAS, ICCMER, Arhivele Militare sau Ministerul de Externe au pus în cercetare documente clasificate, emise de autorități ale statului comunist. Din acest punct de vedere, trebuie purtată o discuție asupra cuprinderii și validității HG 585/2002, atât timp cât documente clasificate ale Poliției, de exemplu, din anii '50 sunt publice la CNSAS dar,

intrau în depozitele Arhivelor Naționale, documentele aveau, pentru prima dată în istoria Arhivelor din România, un termen după care se dădeau în cercetare. O eroare de care nu și-a dat seama nici mai târziu cel care a funcționat totuși ca istoric oficial în timpul regimului comunist și, apoi, a celui iliescian. Într-un volum omagial recent, acesta își construiește o postură de erou care a reușit să impună, alături de un alt director de tristă amintire, C. M. Lungu, restricții privind cercetarea documentelor, în opoziție cu alți istorici din Parlament, Șerban Rădulescu-Zoner, grupuri și publicații ale societății civile, GDS și „Revista 22”, sau nume sonore ale acesteia – Stelian Tănase și Sorin Antohi (*Ioan Scurtu în slujba istoriei*, volum îngrijit de Corneliu-Mihai Lungu, Ioan Lăcătușu, Sfântu Gheorghe, Editura Europacarpatica, 2020, 242-246).

²⁹ Inclusiv legea 182/2002, privind protecția informațiilor clasificate, prevede la art. 2, alin. 1, dreptul de a avea acces la documente de interes public. La al doilea alineat, sunt prevăzute condițiile privind accesul la documentele clasificate. Deci, în cuprinsul aceluiași articol din lege sunt așezate într-o relație consecutivă documentele de interes public și cele clasificate. Accesul la acestea din urmă este unul evident limitat, pe durata secretizării lor. Ulterior, în circumstanțele legale, fostele informații clasificate ar trebui livrate cunoașterii publice. Din păcate, distrugerea premeditată le interzice acestora o evidență într-o arhitectură arhivistică.

probabil, în viitor, vor fi interzise cercetării la sălile de studiu ale Arhivelor Naționale. Din acest motiv, cred că scoaterea din cercetare a unor documente, aflate de cel puțin două decenii în circuitul științific, sau chiar din perioada comunistă, poate conduce la o reacție publică internă, dar și internațională de mari proporții. Deja ANR, în virtutea mandatului acordat de statul român și în acord cu legislația internă, dar și internațională privind documentele clasificate, a inclus aceste documente în categoria celor cu caracter public, în ciuda marcajelor sau însemnelor de clasificare. Informațiile din aceste documente nu aduc atingere în niciun fel siguranței naționale. În schimb, sunt importante pentru cunoașterea istoriei contemporane a acestei țări.

Precedentul declasificării unor documente din FAN

Arhivele publice și documentele clasificate existente în cadrul acestora nu au devenit o realitate în România, începând doar cu anul 2002. După cum am văzut, erau reglementate și înainte de anul 1989. Din punctul de vedere al apartenenței la FAN a acestor categorii de documente, era chiar mai bine legiferat. Din păcate, ca și în alte domenii din România, o intenție bună în domeniul accesului la documente s-a întors ca un bumerang exact împotriva extinderii accesului la documentele istorice. Mă explic în cele ce urmează.

Cadrul legal recent, pe linia declasificării unor genuri de documente, legea 53/20 martie 2019, privind unele măsuri pentru studierea istoriei comunității evreiești din România, și HG 866/14 oct. 2015, privind declasificarea sau trecerea la o altă clasă ori alt nivel de clasificare a unor categorii de informații referitoare la activitatea Ministerului de Interne, a complicat extrem de mult situația existentă.

Un exemplu edificator este faptul că documentele rămase clasificate, deținute de structuri județene ale ANR sau de Consiliile județene, ale confiscărilor operate de statutul comunist în anii '50 asupra imobilelor unor cetățeni, alții decât minoritarii evrei, nu pot fi astăzi cercetate sau folosite la eliberarea unor răspunsuri către petenți. Actele clasificate ale confiscărilor imobilelor evreiești pot fi cercetate, dar nu și cele ale imobilelor altor minoritari sau ale populației majoritare, din cauza acestei perspective neunitare, de raportare la documentele clasificate din cadrul FAN, exercitată de către DGIPI și îngăduită de către ANR. Este o situație complicată pentru orice serviciu județean al ANR să accepte diferențe de tratament față de cetățeni care au avut de suferit de pe urma unor regimuri totalitare.

Normativele menționate mai sus au schimbat registrul în care se poate discuta despre caracterul istoric al documentelor clasificate care fac parte din FAN. Din nefericire, subiectul a depășit cadrul pur juridic, prevederile din cele două acte normative adăugând involuntar o distincție calitativă a documentelor clasificate în interiorul FAN. Pe cale de consecință, în interpretarea DGIPI, actele clasificate din interiorul unor dosare existente în arhivele istorice sunt doar documente clasificate, nu și documente istorice. O lege intră în vigoare și se aplică strict în limitele oferite de către legiuitor, nicidecum nu ar trebui să se rostogolească peste circumstanțe deja legiferate sau care au în spate jurispru-

dența unor decenii de practică. Or, acest echivoc conduce astăzi la cele două imagini ireconciliabile, cea a DGIPI și cea a unor arhiviști din cadrul ANR. Diferența este provocată de existența unui conflict între două legi și a lipsei de dialog între profesioniștii celor două instituții.

Documentele care fac parte din FAN și au marcaje de clasificare puse în diferite perioade, pe baza unor reglementări necunoscute, nu sunt evaluate de către reprezentanții DGIPI după conținutul informației, ci după marcajul lor. Or, legea 182/2002 se referă, în spiritul ei, la informația clasificată, care nu trebuie diseminată. Astfel se ajunge la situația absurdă ca Arhivele Naționale, singura instituție care are rol de control asupra modului de folosire a documentelor și de eliberare a răspunsurilor la cereri ale petenților, să fie pusă în situația de a nu-și aplica propria legislație, fiindu-i impus un alt mod de folosire al documentelor pe care le are în administrare, eludând astfel propria lege specifică, legea 16/1996, republicată. Mai pe scurt, conform noilor „arhiviști din DGIPI”, arhivele istorice ar trebui să se supună prevederilor HG 585/2002 și nu legii Arhivelor Naționale, nr. 16/1996.

În al doilea rând, cadrul legal recent în acest domeniu a schimbat starea de fapt existentă în privința documentelor clasificate din interiorul FAN, pur și simplu reinterpretând legea Arhivelor Naționale nr. 16/1996. Deci, s-a legiferat prin acte normative conexe asupra prerogativelor singurei instituții de reglementare și control în domeniul FAN, și care își avea propria lege de organizare și funcționare. Arhivele Naționale ale României sunt verificate, din perspectiva documentelor clasificate emise și, din păcate, mai nou, inclusiv a celor deținute, în sensul HG 585/2002 și a spiritului legilor 53/20 martie 2019 și HG 866/14 oct. 2015. În temeiul acestor acte normative, DGIPI propune argumente care au în vedere doar o parte a problemei, nu și întregul ei. Nu în ultimul rând, sunt propuse soluții retroactive unei cazuistici care era deja reglementată.

Există, deci, o lege relevantă pentru FAN. Această lege, legea 16/1996, republicată în 2014, continuă o practică arhivistică care a debutat la mijlocul secolului al XIX-lea, a continuat apoi în perioada interbelică și ulterior în perioada comunistă. A o eluda astăzi, prin acte normative precise și punctuale, care propun soluții retroactive și care au îngăduit în textul articolelor formulări echivoce sau interpretabile, nu poate fi o soluție pentru a ieși din acest impas.

Soluțiile propuse, în sensul unor prevederi extrem de problematice ale HG 585/2002, care merg de la deklasificarea fiecărui document în parte până la restituirea documentelor către creator (inclusiv Imperiului Austro-Ungar?), au darul de a stârni doar perplexitate. După cum am văzut mai sus, deklasificarea în bloc a unor genuri de documente s-a realizat deja în statul român. Ignorarea oricărui orizont temporal, în afara oricăror prevederi legale, în care se poate discuta asupra păstrării caracterului clasificat al documentelor din FAN, deținute de către ANR, precum și izolarea Arhivelor Naționale în raport cu celelalte instituții păstrătoare de arhivă dau impresia unei simple răfuieli ale DGIPI cu instituția Arhivelor Naționale³⁰.

³⁰ Se încalcă orice principiu din practica curentă a registraturii. HG 585/2002 a inovat soluția returnării creatorului a documentului clasificat, în mod special SSID. Adică, actul clasificat emis și

Epilog

O societate democratică se construiește prin accesul la informațiile produse de către puterea politică, într-un timp cât mai scurt după ce acestea nu mai sunt sensibile³¹. Și în state mai coerente din acest punct de vedere se pot documenta întârzieri sau rețineri de a introduce documentele clasificate în circuitul public. Dar, oricât de târziu se produce, acest fapt este unul inevitabil. În statele totalitare, documentele instituțiilor sunt scoase din orice dezbatere, arhivele fiind instrumentate de către regim în scopuri particulare. Orice mediere din partea arhiviștilor, istoricilor sau a comunităților devine strict subordonată nevoilor de legitimitate a narațiunii oficiale. Arhivele Naționale ale României au avut ca principală atribuție, timp de 190 de ani, protecția documentelor istorice produse de instituțiile statului. Relația între arhive, documente și putere a fost una care a avut ca mobil existența și conservarea unor mărturii scrise. Inclusiv documentele importante produse de diferitele regimuri politice au intrat în acest contract al statului cu propriii săi cetățeni. A regândi acest lucru astăzi, în termenii propuși de către ofițerii sau responsabilii SRI, DGIPI sau din structurile de informații ale Armatei, ar arunca România într-o ecuație cu o singură cunoscută certă. Aceasta va fi instituția Arhivelor, în timp ce himera actelor clasificate va îngrozi orice posibil contact civil. Sperăm ca militarizarea acestui domeniu să fie doar o ipoteză greșit formulată.

Instituția Arhivelor Naționale are astăzi un profil din ce în ce mai slab conturat. Legi concurente care limitează orizontul de aplicare a legii 16/1996, instituții care creează documente din FAN și care nu sunt supuse niciunei coordonări, lipsa de noi depozite pentru a prelua documentele istorice de la creatorii din județe, degradarea acestor documente în depozite insalubre și incoerente³², imposibilitatea cercetării documentelor din FAN dacă nu se află în depozitele ANR, o lege nouă care se află în dezbatere de peste un deceniu pot fi aduse drept argumente ale rolului social redus. Absența publică a ANR – în ciuda, nu mă îndoiesc, a unor puncte de vedere documentat oferite –, în situații care implicau în mod direct arhivele unor instituții (cum este cazul dosarelor scanate de Casa Națională de Pensii), arhivele deținute încă de SRI, un nou proiect de lege aflat în dezbatere publică privind operatorii privați și arhivele fostelor societăți industriale lichidate sau proiectele unor politicieni care vizează digitalizarea României nu fac decât

trimis unei instituții, care, la rândul ei, îl înregistrează, îl trece în forme de evidență, dispune de document și prelucrează cum dorește informația, poate chiar l-a pus în cercetare, este pur și simplu teleportat într-o altă lume, total străină de contextul apariției sale. Cred că este anacronic să prevezi deposedarea unei instituții de un document, după zeci de ani de la intrarea acestuia în gestiunea, deci în proprietatea efectivă a acelei organizații.

³¹ James David, *op.cit.*, p. 416.

³² Sunt țări în Uniunea Europeană mai mici, ca număr al populației, decât județul Iași, dar dispun de instituții și profesioniști care se ocupă de prelucrarea documentelor. În aceste condiții, în anul 2022, Consiliul Județean Iași, care patronează interesele unei comunități de un milion de oameni, nu are angajat niciun arhivist, nu are un spațiu adecvat de păstrare a documentelor. La fel este și cazul Primăriei Iași. Poate constitui această lipsă un subiect de siguranță națională?

să confirme statutul incert al instituției, dar și incoerența oricărei dezbateri publice care are ca subiect... niște arhive. Or fi simple arhive, dar constituie memoria istorică a acestei comunități.

Vocea Arhivelor Naționale este intermediată de cea a instituției în subordinea căreia se află, Ministerul de Interne, și care, conjunctural, probabil că are propriile interese. Acestea pot să nu coincidă cu cele ale Arhivelor. Acest Minister nu poate asigura, în mod decent, o arhitectură instituțională demnă de asemenea provocări, singurului organism public care are mandat să se ocupe de documentele ce garantează drepturile cetățenilor, să asigure buna administrare a instituțiilor publice sau a celor private, de interes public, din punct de vedere arhivistic și, nu în ultimul rând, să protejeze Fondul Arhivistic Național. La toate acestea, dacă nu era de ajuns, adaug și noua perspectivă în care sunt incluse documentele aflate în depozitele ANR, fie ele și clasificate. Evidența și folosirea documentelor istorice trebuie să rămână atributul arhiviștilor, o subordonare a lor în fața unor ofițeri ar fi catastrofală.

E timpul ca societatea românească, prin reprezentanții săi legali – mă refer la parlamentari și liderii organismelor de conducere județeană sau municipală –, să înțeleagă semnalele de alarmă trase de unii dintre arhiviști și de cei care frecventează sălile de studiu ale ANR. În același timp, în acord cu perspectiva occidentală asupra rolului arhivelor, cred că este timpul ca arhivistul român, din Arhive sau din alte instituții publice sau private, să-și privească autonom propriul domeniu și să înceteze să-și deprecieze sau chiar să-și subordoneze munca în fața istoricului³³. Nu a existat încă nicio dezbateră serioasă între profesioniștii celor două domenii și nici nu s-au produs încă, în paginile unor reviste, numere speciale dedicate legăturii dintre istorie și arhivistică³⁴. Poate și aceasta este un motiv al stării de inferioritate în care suntem plasați.

Cred că, deși nu suntem mulți cei care gândim astfel, vom putea să mai salvăm ce se mai poate salva din documentele istorice. Pentru că tot ne aflăm într-un context complicat legat de vecinătatea Rusiei, trebuie să ne amintim că, în anii '50, în condiții mult, mult mai potrivnice, sub amenințarea baionetelor sovietice, unii arhiviști, de la care am preluat această instituție, au salvat fonduri întregi de documente. Dacă vi se pare patetic acest epilog, atunci merită să-l comparăm cu încercările de astăzi, individuale sau instituționale, de a prezerva identitatea Arhivelor Naționale.

³³ Terry Cook, *The Archive(s) is a foreign country. Historians, Archivists, and the changing archival landscape*, în „The American Archivist”, vol. 74, nr. 2, 2011, p. 600-632.

³⁴ Cea mai recentă dezbateră ocazionată de relația arhive-istorie a fost alocată în numărul special *Archives* din „Annales HSS”, 73, nr. 3-4/2019. Mai menționez, doar pentru a arăta dialogul constant al celor două discipline în spațiul occidental, numerele speciale: *Fabrique des archives, fabrique de l'histoire*, în „Revue de synthèse”, nr. 125, 2004; *The Social History of the Archive: Record-Keeping in Early Modern Europe*, în „Past and Present”, nr. 230, suppl. 11, 2016.

**A Pipe Dream and a Legislative Abuse.
Classified Records and the National Archivist Fonds**
(Abstract)

Keywords: National Archives, legal background, classified records, public policy.

This article aims to offer a perspective of National Archives of Romania evolution in the past two decades. The essay analyzes the history of classified records laws and regulations in this period, around the role of National Archive as a memory office. The study questions the theory that was imposed by the archives act no. 16/1996, that the National Archive is the only Romanian agency that deals with the public archives. The author believe that we need to reshape this theory, in order to integrate the mutations in our modern society. Also, it offers a perspective on the accessibility to the historical records of the organizations, specifically the classified records. Between state secrecy legislation and the archivistic one it is a great opposability. Also, it is a misunderstanding between the organisations who are dealing with the official secrecy, both SRI and DGIPI, and the National Archives concerning the classified information. Open records on official decisions are importants for the public information and to maintain democratic values. For more than 30 years, National Archives repositorys could not receive the classified records that are part of national archivist fonds. There are more causes of this reality. SRI and DGIPI coordinates the public organisations who create classified records and they insist to destroy those records after they are no longer sensitive. Adverse legislation to the archives act, like HG 585/2002, create an important issue for the free access to the classified records of the public organizations. It is also a very strong debate on the role of these records, who are already free for the public access in National Archives, to be removed from the research. The debate on the legal background of the public archives should not be ignorant of European model, of Romanian competitive legislation on classified records and, also, of institutions that produces informations that are part of national archivist fonds without any rules or professional control.